

In Nederland zijn ruim duizend molens beschermd. Dat is 2,5 procent van het totaal aantal monumenten, waaraan jaarlijks 3 procent van de subsidies wordt besteed – bijna vier miljoen gulden. Een schijnbaar onbelangrijke groep, maar rond dat kleine onderdeel van de monumentenzorg gebeuren interessante zaken, die de nodige aandacht verdienen.

Molens moeten worden onderhouden

De liefhebbers van molens zijn er in geslaagd een meer dan evenredig deel van de aandacht voor monumenten naar molens toe te leiden. Tientallen stichtingen en verenigingen, meestal per provincie opgezet, houden zich bezig met het wel en wee van molens. Zij hebben evenveel leden als de overige monumentenorganisaties te zamen. Dat is ook niet verwonderlijk, want zij timmeren op een originele manier aan de weg. Het gilde van vrijwillige molenaars is daar een voorbeeld van. Het gilde heeft als doel stilstaande molens weer in beweging te brengen. Het organiseert daartoe opleidingen en na een leertijd van minstens één jaar kunnen de aankomende molenaars een examen afleggen. Na dertien jaar zijn er nu zo'n 350 vrijwillige molenaars, die hun kennis op ongeveer 50 molens in praktijk brengen en daar vele uren vrije tijd voor over hebben. Niet alleen door de molens draaiende te houden, maar ook voor een deel te onderhouden en voorlichting te geven.

lens. In het kader hiervan heeft zij begin 1980 het Adviesburo de Nie opdracht gegeven de wenselijkheid van een meer planmatige opzet van het molenonderhoud na te gaan, met name waar het de relatie tussen restauratie en jaarlijks onderhoud betreft.

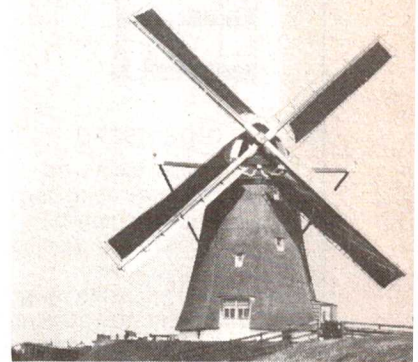
Het idee dat in het rapport verwerkt zit is niet nieuw. Het komt er op neer dat een molen die in een goede staat van onderhoud verkeert, door regelmatig onderhoud op dat peil moet worden gehouden, in plaats van het onderhoud door gebrek aan beleid en geld te verwaarlozen en de molen om de zoveel tijd opnieuw te restaureren.

Vanuit beheer oogpunt bezien vormen molens een bijzondere categorie monumenten. Er bestaat namelijk al twintig jaar een subsidierегeling voor onderhoud, naast de voor monumenten gebruikelijke restauratiesubsidierегeling. Door het bestaan van beide regelingen en een uitgebreide hoeveelheid ge-

gevens over de kwaliteit van molens was het voor het Adviesburo de Nie mogelijk de effectiviteit van onderhoud en restaureren te vergelijken.

Veel slijtage

Molens blijken onderhevig te zijn aan veel slijtage. Kleine, niet herstelde mankementen kunnen grote schade berokkenen aan een molen. Molens worden dan ook vaak gerestaureerd. In de afgelopen twintig jaar is driekwart van de molens een of meer keer gerestaureerd. Veel van deze restauraties hadden kunnen worden voorkomen door regelmatig onderhoud: het escalerende effect van een klein gebrek blijft dan achterwege. In het rapport wordt aan de hand van bepaalde categorieën molens, die gedurende lange tijd in goede staat verkeerden en relatief veel onderhoud hadden, aangetoond dat de kosten voor het in een goede staat houden van een molen bij zeer regelma-

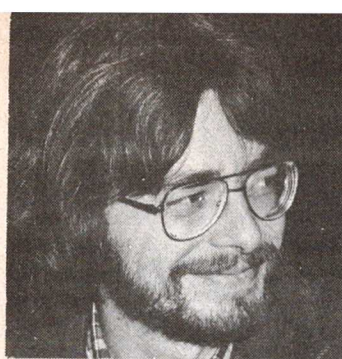

„De Hollandsche Molens”

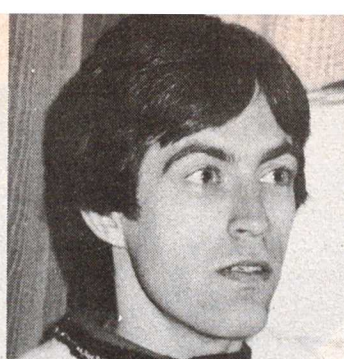
Het gilde werkt nauw samen met de vereniging „De Hollandsche Molen”. De Hollandsche Molen is één van de grootste monumentenorganisaties in Nederland met bijna 7000 leden. Via werkgroepen en aan haar gelieerde stichtingen is zij op vele terreinen actief. Een daarvan is het onderhoud, de aankoop en de restauratie van molens. De stichting Fonds Aankoop en Onderhoud Molens (FAOM) beheert alle gelden die voor het behoud van molens aan de vereniging worden geschonken. Het kapitaal van de stichting bedraagt 2,5 miljoen gulden, dat ze in de paar jaren dat ze bestaan heeft gebruikt voor de voorfinanciering van de restauratie van 33 molens.

Zoals de naam al zegt houdt de stichting zich ook bezig met het onderhoud van mo-

drs. ir. A. Dreimuller

drs. A. van Hooren

tig (jaarlijks) onderhoud niet veel verschillen van de kosten van het restaureren van molens. Het grote voordeel van veelvuldig onderhoud is echter dat de molen er permanent goed bij staat, en daardoor een hogere gebruikswaarde en een hogere waarde in het economische verkeer heeft. Komt een molen echter nooit in onderhoud en moet zo'n molen met kortere tussenpozen worden gerestaureerd, dan valt de situatie waarin geld onderhoud wordt gepleegd goedkoper uit. Het is in de praktijk maar al te vaak het geval dat een molen te weinig onderhoud krijgt. Oorzaken zijn gelegen in een te laag niveau van het maximale onderhoudsbedrag waar subsidie over wordt gegeven, en een monumentenbeleid dat te veel op restauratie is gericht. Te vaak wordt na het restaureren het onderhoud verwaarloosd, terwijl juist na restauratie de toestand van de molens optimaal is en door een extra onderhoudsinspanning

Volgende maand

„Het behoeft geen betoog, dat bij ongewijzigd beleid de gevolgen hiervan (de bezuinigingen - AD/AvH) voor de monumentenzorg rampzalig zullen zijn. Bovendien is een en ander volstrekt onbegrijpelijk tegen de achtergrond van een regeringsbeleid, waarin steunmaatregelen voor de bouw, bestrijding van de werkloosheid in het algemeen en van de jeugdwerkloosheid in het bijzonder een dominerende plaats innemen.” Deze krasse taal is te lezen in het jaarverslag 1980 van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, dat begin deze maand is uitgekomen. Volgende maand meer over dit verslag. Belangstellenden in het verslag zelf kunnen het voor slechts een tientje bestellen bij de Rijksdienst, postgiro 425120, onder vermelding van: „Jaarverslag 1980”. — AD/AvH.

lange tijd goed kan worden gehouden.

Het rapport gaat uitvoerig in op de vraag hoe de algemene toestand van de molens in de komende twintig jaar kan verbeteren. Uitgangspunt van De Nie is de huidige financiële situatie. Er wordt niet gevraagd om meer subsidiegelden, maar om de mogelijkheid die gelden op een andere manier te besteden. Het voorstel kom erop neer dat besparingen mogelijk zijn door een planmatige aanpak van het onderhoud in de vorm van een zogenaamd beheerplan. In een beheerplan staan de te verrichten (onderhouds)werkzaamheden omschreven voor een lange periode (bij voorkeur twintig jaar). Subsidies voor onderhoud worden gegeven op basis van zo'n plan en ook gegarandeerd voor de periode van het plan. De zorgvuldige planning en het geregeld uitvoeren van onderhoud moet de molen voor minder geld en zonder onderbreking voortdurend in een goede staat houden.

Het rapport besteedt ruime aandacht aan de mogelijkheden van het opzetten van dergelijke plannen, aan de financiële voor- en nadelen ervan en aan de rol van eigenaar en overheid daarin. Daarmee heeft De Nie voorkomen dat zijn voorstellen door te weinig concrete inhoud in de lucht blijven hangen. Dezelfde zorgvuldigheid blijkt ook uit de wijze waarop de verschillende alternatieven voor een beleid tot het jaar 2000 zijn uitgewerkt.

Het rapport geeft meer dan een mogelijkheid om de toestand van het molenbestand te verbeteren, en het realiteitsgehalte van elk van de alternatieven is hoog genoeg om een discussie over de praktische uitvoering van de voorstellen op gang te brengen.

1) De toekomst van het onderhoud van molens, Adviesburo de Nie, rapport uitgebracht aan het bestuur van de Stichting Fonds Aankoop en Onderhoud Molens. November 1981. ■

ir. Jan Benes

De ontwikkeling van standaardisatie

Standaardisatie in de bouw staat momenteel weer midden in de belangstelling. De grote behoefte aan verlaging van de bouwkosten speelt hierin een belangrijke rol. De plaatsstandaardisatie, waarbij de principes zijn vastgelegd in de methode van de modulaire coördinatie gaat z'n plaats veroveren in de Nederlandse bouwnijverheid. Dit is echter niet zomaar gegaan; er waren vele weerstanden te overwinnen (en nog).

Nog gecompliceerder ligt het probleem bij maat- en vormstandaardisatie. Een eenvoudige redenering, die voor bevordering pleit zegt: standaardiseer nu maar zoveel mogelijk afmetingen en vormen van bouwelementen en de projecten worden stukken goedkoper. Een even eenvoudige redenering die dit tegen wil gaan beweert: op die manier wordt de bouw erg eentonig en krijg je allemaal dezelfde typen projecten. Natuurlijk is het niet zo simpel te stellen. Er van uitgaande dat het denkbaar is om voor diverse bouwcomponenten verantwoorde matenreeksen op te stellen, waarin flexibel en gevarieerd bouwen volgens open bouwmethoden mogelijk is, zijn er vele regels, afspraken, voorwaarden en dergelijke om dit in de praktijk ook daadwerkelijk te laten werken. Het is nu eenmaal zo, dat hoe meer regels en voorwaarden, hoe moeilijker het is door te voeren.

Deze doorvoering dient op drie manieren te worden ingeschat, namelijk:

- op ondernemingsniveau
- op projectniveau
- op bedrijfstakniveau

Op ondernemingsniveau zijn de voor en tegens veelvuldig. Het zou bijvoorbeeld best kunnen, dat aannemers grote voorstanders zijn van het standaardiseren van kolom-, balk-, en wandafmetingen uit het oogpunt van efficiënt bouwen.

Bekistingsfabrikanten daarentegen zouden weerstand kunnen bieden, omdat dan door doelmatiger en langer gebruik van de bekisting hun markt kleiner wordt. Hier botst dus produktiviteitsverbetering met com-

mercieel belang.

Op projectniveau is het voor te stellen dat de ontwerper op grond van esthetische of functionele aspecten beperkingen ziet voor de kwaliteit van het gebouw en weerstand biedt. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat de geldelijke voordelen voor de opdrachtgever deze beperkingen ruimschoots compenseren.

Op bedrijfstakniveau spelen weer heel andere argumenten voor de doorvoering van standaardisatie: hier kan bijvoorbeeld het belang van een algehele vermindering van de bouwkostenstijging door standaardisatie botsen met het werkgelegenheidsaspect (minder arbeidsplaatsen door rationelere produktie).

De zaken zitten dus gecompliceerd in elkaar. Een ieder is het er wel over eens dat de oplossing voor een beperking van de bouwkosten mede in de mogelijkheden voor standaardisatie liggen, maar de belangen bij doorvoering hiervan liggen vaak tegengesteld. Het gaat er nu maar om, dat er een juiste evaluatie gaat plaatsvinden van zowel de positieve als de negatieve punten van maatstandaardisatie in kwantitatieve en kwalitatieve zin.

Het is daarom een goede zaak, dat de Stichting Bouwresearch met een oriënterend onderzoek inzake deze materie bezig is. Het resultaat hiervan is nog niet te voorspellen. Het is duidelijk, dat aan maatstandaardisatie elementen vastzitten, die op bepaalde punten aansluiten op de roep om produktiviteitsverbetering in de bouw. ■